

sièreté. Il y a même du puéril. Telle est la comparaison maligne qu'il établit entre Ekkehard, son censeur, et Achan, dont il est parlé dans Josué, comparaison sur laquelle il insiste néanmoins avec une certaine complaisance. Gunzon, sachant ce qu'il savait, pouvait se venger avec plus d'avantage en se vengeant avec plus de noblesse.

La faute de Gunzon consistait à avoir employé un accusatif où il fallait un ablatif. En conséquence, il entreprend de faire voir que, pour avoir fait cette faute dans le discours familier, il n'était pas moins bien instruit et de la grammaire et des belles-lettres. Après avoir prouvé, par un grand étalage de littérature tirée des anciens orateurs, poètes et historiens, que les meilleurs auteurs de la latinité ont quelquefois employé un cas pour un autre tant en prose qu'en vers, il montre qu'on doit avoir moins d'égard à la lettre qu'au sens dans le discours. Il passe ensuite à discourir sur presque toutes les sciences alors en usage, principalement sur les arts libéraux. Quoiqu'il l'exécute avec une ostentation trop marquée, toujours accompagnée d'injures et d'un mépris souverain pour son censeur, il faut avouer qu'il le fait en homme qui possède bien sa matière pour le temps. Il y parle non-seulement en grammairien, mais encore en physicien et en astronome. Au sujet de l'astronomie, il blâme avec raison Ekkehard de ce qu'il improuvait qu'on en fit un objet d'étude. En traitant cette matière, il propose une question fort pertinente, savoir si, lorsque Josué ar-

Arêta le cours du soleil, les autres astres et les planètes s'arrêtèrent aussi. Il n'oublie pas la musique, dont il fait un fort bel éloge en peu de mots. Une marque sensible qu'il avait quelque goût et du discernement, c'est le peu de cas qu'il faisait de la poésie de son siècle. Il doutait tout de bon qu'il se trouvât alors quelqu'un capable de faire une pièce de vers qui méritât à juste titre le nom de poème.

Enfin, après avoir dit bien des injures, il en vient au précepte de prier pour ses ennemis. C'est ce qu'il fait lui-même par une prière à Dieu en trente-deux vers hexamètres, qui montrent qu'il s'était appliqué à la versification avec plus de fruit que presque tous les poètes de son temps. C'est par là qu'il finit son écrit, qui serait véritablement estimable s'il était dégagé des injures, des traits de mépris et des airs de vanité, de présomption et d'une fade suffisance dont il est bouffi. Du reste, l'érudition y est semée à pleine main. On y compte les citations de plus de vingt auteurs : Homère, Platon, Aristote, Térence, Cicéron, Salluste, Stace, Horace, Virgile, Cinna, Ovide, Persé, Juvénal, Lucain, Servius, Porphyre, Priscien, Donat, Bacce, Fabius Planciades, Fulgentius. Entre les Pères de l'Eglise on ne trouve de cités que saint Jérôme et saint Grégoire le Grand.

Cet ouvrage était demeuré enseveli dans l'obscurité jusqu'à l'année 1724. Alors dom Martène et dom Durand le donnèrent au public sur un manuscrit de l'abbaye de Saint-Amand, peut-être l'unique qui s'en trouve aujourd'hui.

GUNZONIS EPISTÓLA AD ATTONEM

VERCELLENSEM EPISCOPUM.

(Vide inter Attonis epistolas, supra, tomo CXXXIV, col. 113.)

EJUSDEM GUNZONIS EPISTOLA

AD AUGIENSES FRATRES.

Invehit in monachum S. Galli, qui quod grammaticaliter in casu quodam errasset, ipsum contemptui habuerat, ostenditque se et in grammatica et in aliis liberalibus studiis eruditum.

(Marten. Ampl. Collect. tom. I, col. 293.)

Sacræ congregationi in Augia constitutæ, GUNZO C puræ devotionis obsequium.

Humanæ perversitatis injuriam cuilibet illatam non populari judicio committendam puto, verum illorum quorum interest: quatenus non modo ponderatio quæratul culpæ, sed etiam comparatio regulæ. Non enim una eademque res bona, licet æque omnibus conceditur. Siquidem nuptiæ, laicis concessæ, sacris ordinibus denegantur. In vitiis quoque naturæ quædam aliquibus conceduntur, aliquibus minime. Nam gestantibus gladios permittitur ut hostes reipublicæ sine culpa prosternant. Non enim, ut ait Apostolus, sine causa gladios portant; ab hoc tamen permissu clericatus ordo longe videtur distare. Quapropter quædam licent laico que non licent clerico, præsertim monacho, cujus

regula quanto est strictior, tanto est transgressio damnabilior. Hinc de sacris ordinibus legitur, quanto gradus altior, tanto casus gravior, cui sententiæ distichon quoque concinit Juvenalis:

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto major qui peccat habetur.

Verum ne mora præfatiunculæ intelligentia vestra suspendatur, secundum artis præcepta benevolos, attentos docilesque vos expeto in querela injuriæ a quodam cucullato in S. Galli cænobio mihi illatæ. Cucullatum dico, quia absolute hominem vulpeculæ fraudibus corruptum non rite fateri possum, de qualibus Persius:

Astutam vapidò servas sub pectore vulpem.

Monachum quis dixerit, in quo nihil dignum hoc nomine reperitur? Non enim cuculla justificat.

quem fraternum odium maculat. O diram sortem ! qua humana natura, relicta rationabilitatis dignitate, ad ferinam se conformat vitam, sicut scriptum est ; *Homo cum in honore esset, non intellexit ; comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.* Inde est quod in Evangelio Herodem Dominus vulpem appellat. *Ite, inquit, dicite vulpi illi.* Et Psalmista : *Partes, inquit, vulpium erunt. Canes, porcos, ut : Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos. Tauros vitulos, ut : Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me.* Nequam homines in divinis voluminibus appellatos invenimus eatenus, ut non solum nominibus animalium, veram etiam rebus insensibilibus comparentur. Scriptum quippe est : *Ecce gentes quasi stilla situlæ, et quasi momentum stateræ reputatæ sunt.* Item : *Omnes gentes quasi non sint, si sunt coram eo, et quasi momentum et inane reputatæ sunt ei.* Ex quo liquido colligitur eos inter gentes computari, qui sine operibus Christiano nomine se insigniri gloriantur. Ergo ultroneitate arbitrii sibi concessa abutentes aut irrationabilibus animalibus comparantur, aut in nihilum rediguntur, quorum exitus unus est. Ne putetis me doctrinaliter velle loqui, excitare tamen mentes vestras volo, que et cucullati lasciviam et me non qualem putavit cognoscatis. Narrationis itaque ordo ab hoc loco creditur ordinandus.

Quod fateo vestras forsitan pervenit ad aures.

Venerabilis rex Otto sæpe apud Italiæ principes quibusdam moliminibus egit, quatenus ad hæc regna evocarer. Sed enim quia non alicui ita subjiciebar, neque tam humilis fortunæ habebam, ut cogi possem, versis ad me precum indiciis, promissionem ceu pignus veniendi accepit. Eoque factum est ut eo ab Italia redeunte, una venerim, negotio, ut vera fatear ultra proprias vires suscepto. Quo non charitate impellimur ? Quo non fraterna delectatione provocamur ? Cordium scrutator Deus scit non eo me venisse ut alicui nocerem, verum quo multis prodessem. Neque processi veluti Britanus spiculis hirsutus reprehensionis, sed munere charitatis. Sciunt me revera fari, qui munia litterarum non mihi penitus abesse didicerunt. Munia litterarum dico, non insidiari fraude, sed ex dilectione velle prodesse. Per abrupta igitur montium ac præcipitia vallium, perventum est tandem ad S. Galli monasterium. Porro adeo fatigatus eram, ut carerem pene officio manuum montano frigore perustarum, quatenus neque imponi, neque deponi equo possem, nisi alienis manibus deportarer. Advenienti tamen mihi spes erat securæ quietis in loco monachicæ habitationis. Videbam frequentes capitum inclinationes, per inter scapularia compositos jacere cucullos, incessus lenes, raros sermones, nihil mali suspicabar, nisi quia Juvenalis sententia laten-

ter mordebar, qua falsos philosophos culpat his verbis :

Rarus sermo illis, sed magna libido tacendi.

Quis hoc de monacho dictum crederet ? Unde gentili homini cognitio cucullatæ perversitatis ? Ignorans vitam lætabar, atque exspectabam si forte inter raros susurros philosophici studii scintilla micaret. Nihil inde, sed fraudis molimina parabantur. Aderat siquidem pusio, interque principes morabatur, quem frequenter aspiciebat magister qualis qualis in hircos oculis reflexis, atque inter aspectus ringebat, quod delicias suas potentibus adhærere cerneret, ut reor interesse non putans quidquam castitatem turturis et obscenitatem perdicis. Hic cum egrederetur et ingrederetur, committebat discipulos quas parabat fraudes.

B

Nox erat, et somnus curas marcore premebat, Jusque sibi in saturo poscebat ventre Liæus.

Cum fortuna fuit in sermonibus frivolis unius casus mutatione offenderim, ponendo videlicet accusativum pro ablativo. Tunc denique palam factum est, quod per totum diem magister improbabilis eruditionis docuerit discipulum in laudibus obsecutionis. Aduit tamen quem supra pusionem dixi, culpans tam grave facinus mutationis unius casus, asserens me senem scholaribus dignum flagellis, et hoc lascivulis versibus, quasi in hoc sapiens mihi cucullatio videretur. Verum tamen quis ignorat versus lascivientis monachi ? Otio vacans, os aperit, et poema emittit, ignorans œconomiam carminis, purpureum pannum qui bene splendeat unum et alterum inserere, mores ætates personare, observare dignitates in pœsi nescit. Porrigit tantum labra et ejaecat poema ; quod Persius non mentem intrare dicit, sed lumbum :

C

cum carmina lumbum
Intrant, et tremulo scalpuntur ubi intima versu.

Item, ex persona qui molli pronuntiatione gaudent, inquit :

Quidnam igitur ? tenerum et laxa cervicæ legendum,
Torva Mimalloneis impleverunt cornua bombis,
Et raptum vitulo caput allatura superbo
Bassaris.

Horatius de Lucilio inquit :

Nam fuit hoc vitiosus in hora sæpe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat stans pede in uno,

Fateor me juvenem hoc vitio tactum. Pudet, non tamen ceu quidam monachus ovina sine moribus pelle tegebar. Ne putetis me hæc proloqui ut poematis studium in contemptum ducere velim. Ecclesiasticos etiam viros poemate usos invenio ; sed miror si nostro tempore queat veri poematis scriptor inveniri. Si quidem Cinna (1) librum suum Smyrnam x annis elimavit, Horatius in nonum annum carmina sine publica ostentione producenda præcepit. Hinc Juvenalis de scriptore poematis ait :

Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda.

(1) Cinna fuit poeta doctissimus, Virgilio æqualis, qui ipsius meminit ecloga 9.

Nam neque adhuc varie videor, neque dicere Cinna
Digna, sed argutos interstrepere olores.

Persius quoque.

Non ego laudari metuam si forte quid aptius exit,
Quando hæc rara avis est.

Stattius quoque librum suum alloquens inquit :

O mihi bis senos Thebei vigilata per annos
Vive precor, nec tu divinam Æneida tenta.

Eandem tamen Æneidem, quam Stattius appellat, in extremo vitæ positus poeta incmendatam Vulcano committere voluit. Non parum videbatur illis, ut reor, operam dare carminibus. Nunc vero quis ructa et optima poemata jactat, quæ tamen scurra vicitim producat, secundum Persium :

Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit ungues.
Vult medio terram finique reponere merdam,
Quam lasciva sibi modicum victura fatiscat.

Perpendite, quæso, tandem quid prudens vir ille de quo sermo est in reprehensione unius casus profecerit, aud quid magni de se ostenderit. Porro sillemis per casuum mutationes non solum apud versidicos, verum apud sine metris scribentes frequenter invenitur. Virgilius accusativum pro genitivo aut ablativo miranter posuit.

Sed Latagum saxo atque ingenti fragmine montis
Occupat os faciemque adversam.

Pro eo quod est occupat Latagum ore aut Latagi os. Quæ figura apud Latinos rarissime, apud Homerum frequens (invenitur, ut est illud *Erousen Achille ton poda*, id est percussit Achillem pedem. Dicenda igitur quædam de mutatione casuum, ne ignoscere sibi stultus monachus videatur. Apud Terentium genitivus pro nominativo, ut *hoc villi edurmiscam* pro hoc villum. Apud Virgilium; ut *Quod cunque hoc regni* pro regnum. Dativus pro genitivo, ut *immitis Achilli* pro Achillis. Ablativus pro accusativo, ut *it clamor cælo* pro in cælum. Dativus pro ablativo apud Juvenalem :

Penelope melius levius torquetis Arachnæ.

Persius vocativum pro nominativo posuit.

Censorem tuum vel quid trebeate salutas.

pro trabeatus. Rursus ut nominativus pro vocativo inveniatur, superfluum puto inquisitum, cum divina volumina plena exemplis inveniuntur. Virgilius tamen inquit :

Corniger Hisperidum fluvius regnator aquarum pro fluvio. Si quis autem pleniter scire desiderat, libros Prisciani de constructione legat. Animadvertite, quæso, insaniam miseri homuncionis, qui in tam vili re integrum pene expenderit diem. Non saltem unam quæstiunculam quam proponeret habuit? Audiatur iterum accusativum pro dativo in Psalmis : *Quasi proximum et quasi fratrem nostrum sic complacebam*. Pro proximo et fratri. Vult fortasse complangebam. Esto, In prosa apud Sallastium ablativum pro genitivo. *Dubitavit acie pars* pro aciei. Item dativum pro genitivo, *ad bellum Persi Macedonicum* pro Persis. In Evangelio quoque accusativum pro nominativo secundum artigraphos invenimus. *Jesus quem quæris, non est hic*, pro Jesus. Et : *Sermorem quem audistis, non est meus*, pro

A sermo. Et in Psalmis *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes* pro lapis. Hæc et mille talia scriptores artium vitio dantur, ut Donatus : *Urbem quam statuo vestra est*. Sed quis tam excrobratus, ut putet verba sacri eloquii stringi regulis Donati aut Prisciani? Legitur in divina historia : *Moysi huic, qui nos eduxit de terra Ægypti, nescimus quid acciderit ei*. Quis modo sic loquitur? Nescimus quid acciderit Moysi huic ei? Et in Psalmis : *Mixit Moysen servum suum, Aaron quem elegit ipsum*. Licet quidam ex superfluo sibi velint, Virgilius hanc constructionem posuit ubi ait :

Olli subridens hominum sator atque deorum
Oscula libavit natæ.

Sed quia Servio aspera visa est, olli adverbium temporis esse voluit, id est tunc. Nullus, inquit, dicit, oscula libavit illi natæ. Pronomen enim non cum pronomine, sed loco nominis debet poni. Cum igitur ita sese divinarum series habeat Scripturarum, quis tam perditus est, ut tales elocutiones aut reprehendere audeat ut mutare? Falso putavit S, Galli monachus me remotum a scientia grammaticæ artis, licet aliquando retarder usu nostræ vulgaris linguæ, quæ latinitati vicina est. Excedimus quoque aliquando aut negligentia aut humana imperfectione, de qua Priscianus ; *Nihil, inquit, in humanis inventionibus ex omni parte perfectum inveniri credo*. Negligentia peccamus, sicut, de Homero

Quandoque bonus dormitat Homerus,

id est negligenter scribit. Qua Virgilium etiam notare possumus ubi ait : *Stratus humi bos*. Pessimus versus est habens in fine monosyllabum nomen, nisi forte sit minorum animalium, ut in Horatio :

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

Præterea Servius majores nostros vitia dicit non in dictu esse voluisse, sed in significatione, ut est illud in Sallustio : *Quam quisque pessime fecit, tam maxime tutus est*. Regitur in arte, quod *tam, magis, maxime, minus, minime*, positivo tantum junguntur. Ergo sensui et significationi hæc Sallustii sententia convenit, et non dicto. Cui rei Aristoteles in libro Peri Ermenias congruit, his verbis : *Sunt ergo ea quæ sunt in voce earum quæ sunt in anima passionum notæ. Omnis nota alicujus rei nota est. Prius ergo res est quam nota. Res ergo prius ponderanda est quam nota*. Solent præterea diversæ res una eademque nota signari, ut puta leo Christum significat et diabolus. Quis demens dixerit eo loci ubi legitur : *Vicit leo de tribu juda*, diabolus monstrari? aut Christum ubi legitur : *Libera me de ore leonis?* Patet profecto quia non verba tantum examinanda sunt quantum significatio. Quod in Moyse quoque comprobatur, qui omni sapientia Ægyptiorum imbutus, quos liberalium repertoires artium fuisse constat, Domino se ad Pharaonem mittenti dixisse legitur : *Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri et nudius tertius, et ex quo cæpisti loqui ad servum tuum impeditioris et tardioris linguæ sum.. Fateba-*

tur utique se in sermonem tardum; quem philosophia nullus rite valet dicere imperitum, teste protomartyre Stephano, qui in Actibus apostolorum de eo ita loquitur: *Erat Moyses eruditus omni sapientia Aegyptiorum*. Quapropter si de verborum significationumque vi plura audire cupitis, etiam ea quæ sequuntur æquo animo considerare debetis. Boetius vir eruditissimus in libro *Peri Ermenias* secundæ editionis audite quid dicat: *Adminiculari quis debet obscuris sensibus, patientia atque, consensu, quod ad sententiam dicentis spectat, et si sermonem ratione ita non habeat*. Sufficiunt hæc ad confutandam stultitiam fratris; an plura requiritis? Ni fallor, vera quoque me dicere probant verna ex corruptis composita, vel in compendium ducta, in quibus brevi prolata multa monstrantur, ut in nomine *Verna*, quod aiunt ex tribus corruptis compositura, quæ sunt bonus, hæreditarius, natus. Ex prima itaque parte nihil habetur nisi littera alterius loco posita, v. videlicet pro *b*; ideoque quidam propriam litteram servantes *Bernam* dicunt. Eodem etiam modo unum verbum quamvis incompositum plura in se retinet, quale est illud Lucani:

Omnia majorum vertamus busta, licebit.

Dicunt in hoc verbo tres debere intelligi partes orationis, conjunctionem, nomen, et substantivum verbum, ut sit *licebit*, si licentia erit, quatenus si affirmativa sit conjunctio, non dubitativa. Præterea si in dicto tantum et non in significatione oratio constat, nihil in figmento fabularum nisi nudum accipitur mendacium; superflua putabuntur omnia quæ ex his ad veritatis intelligentiam a prudentibus traduntur. Mythologiarum liber ille (2) Fulgentii nihili habebitur. Divinarum Scripturarum mystici intellectus seu supervacui contemnentur. Quid ergo erit inter Judæum et Christianum sublata allegoria? Subauditiones in super tam in divina quam in humana scriptura superflue habebuntur. Delirus videbitur Terentius, dicendo:

Egone illam? Quæ illum? Quæ me non?

Imperfectus etiam poeta, ubi ait:

Jam cælum terramque meo sine numine venti.
Miscere, et tantas audetis tollere moles?
Quos ego!

In Evangelio etiam mutila videbitur sententia, ubi legitur; *Quia si cognovisses et tu*. Patenter igitur monstratur prudentiam non tantum in verbis quantum in significatione constare, teste Apostolo, qui de se loquitur; *Etsi imperitus sermone*, sed non imperitus scientia. Notissimus quoque orator eloquen-

(2) Hic Fulgentius non fuit insignis ille Ruspensis episcopus, fidei catholicæ adversus Arianos acerrimus defensor sed Fabius Planciades Fulgentius, qui præter Mythologiarum librum conscripsit ad Calcidium librum de *Prisco sermone*, editam a Junio et Mercero, et *Moralem Expositionem Virgilianæ continentis* a Coimelino vulgatam.

(3) Hic haud obscure designat Cranolis abbatis depositionem a Lindulfo Ottonis Magni filio, anno

tiam sine sapientia obsessæ fatetur. Sapientiam sine eloquentia prodesse, numquam nocere. Possem multa ex divinis humanisque libris exempla subferre, sed nolo epistolæ tenorem exemplorum copiis onerare. Verumtamen quia uniuscujusque rei exitus propriam habet causam, nihil enim, ut in libro Job legitur, in terra sine causa fit, volo animadvertatis quam putem in S. Galli monacho causam iniquæ reprehensionis. Æstimo illum ingressum aliquando hortum viri prudentis, in quo degustavit refanum canino stercore innatum, quæ est causa putidi ructaminis, id est malivolæ reprehensionis. Adhibete quapropter viridariis vestris claustra, seras, custodes, ne olera vestra bene olentia turpi ructamine vitentur. *Corrumpunt*, ut inquit Apostolus, *mores bonos colloquia mala*. Non tamen mirum videri debet si non metuit quis minoribus obligari, qui majoribus vitiis obnoxius habetur. Nonne hic de quo loquimur unus est ex illis qui proprium nuper abbatem pepulerunt (3), subrogatumque pro eo in exitium merserunt? Hoc ideo dicitur quia nisi is qui successit hortatibus perversorum minime cessisset; adhuc fortasse viveret. Notum est quod cum bonis operibus vita aliquando protenditur, et cum malis breviatur, sicut per quemdam sapientem dicitur: *Nolli esse justus multum, ne moriaris in tempore non tuo*. In Job quoque de iniquo viro legitur; *Antequam dies ejus impleantur peribit*. Et Psalmista; *Viri, inquit, sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos*. In divina etiam lege frequenter invenitur; Si quis hoc vel illud fecerit, moriatur. Ergo non faciendo vivat. Quapropter mortiferum consilium dantem ex studio et accipientem uno modo obligatos tenet. Haud igitur miremini si fratrem verberat qui patrem necat. Lætor quia nihil tale de vobis audio. *Ab impiis*, ut scriptum est, *egreditur impietas*; siquidem jugiter armata est Pallas, id est sapientia, ubique munita. Si tamen diligenter advertitis, hospes noster necessitate peccavit. Quid hospitibus ferre posset in secessibus cuculli sui per totum diem quæsivit, in quibus nihil aliud quam fraudes quas absconderat invenit. *Malus homo de malo thesauro profert mala*. Quod ergo habuit erogavit; ne miremini me cucillum dicere, cucullam namque religionis dico, cucillum turpitudinis. Hinc Juvenalis de scorto:

D Illa jubet juvenem sumpto properare cucullo.

Dignum nempe æstimo ex qualitate personæ cæterorum accidentium qualitates æstimari. Scriptum quippe est: *Omnia munda mundis*. Si hoc recipitur,

953 factam, ob severiorem ejus disciplinam, quam fratres detestabantur. Huic subrogatus est Anno ipsius frater, *infuli certe dignissimus*, inquit Mabillonius, *si legitime creatus fuisset*: quem brevi post in exitium merserunt, hoc est, ut interpretor, morti tradiderunt. Sane eum immature obiisse anno sequenti tradit Mabillonius, qui occisum fuisse ignoravit

restat e contrario ut omnia immunda sint immundis. Ideoque in divina lege cautum erat ut quæcunque immunda tetigissent, immunda fonent. Verumtamen quia ab ecclesiastico, ut videbatur, viro injuriam tuleram, graviter ferebam, quoniam si inimicus maledixisset mihi, sustinuissem utique; et si is qui oderat me super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo. Indignabar quapropter vindictam quærens motu humanæ fragilitatis; verumtamen sciebam illum de quo sermo est in suo conclavi cornutum, ut locus mihi nullus defensionis haberetur; novitius siquidem eram, neque vera dicenti mihi fides adhiberetur, etiamsi contendere vellem; retardabar quoque præcepto Sapientis quo dicitur: *Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis*. Sed quia tempus est loquendi et tempus tacendi, respondeo nunc, monente eodem Sapiente: *Responde stulto juxta stultitiam suam ne sibi sapiens esse videatur*. Hæc mecum sollicita intentione perquirens scrutabar accidentia personæ, quæ fraudi convenirent; deprehendi tandem in ejus vultu colorem vilis metalli, quo solent pretiosa vitari. Persius:

Ne qua sub arato mendosum tinniat auro.

Calamistratos capillos, nitidum ultra quam oportet cucullum, pedes calceamentorum adhærentes pedibus (4), ne follere possint: quibus indiciis B. Hieronymus sponsum monstrari docet, inquit: *Sunt quidam mei ordinis clerici quibus cura est de vestibus si bene oleant, si unguis in digitis radient, si capilli nitida compositione complacent, si per laxa pelle non folleat. Hos tales cum videris, magis sponsum æstima quam clericos*. Hinc ipse generalem sententiam proferens, inquit. *Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ munditiæ conveniunt Christiano*. His igitur perspectis, curiose rimari cœpi utrum proprii quoque nominis nota factis consentiret. Quidni? (5) Achar namque vocabatur, quasi ex præsigio furis nomen acceperit. Notum quippe est quod in excidio Jerichontinæ urbis Achar furto auream sustulerit regulam, certique ponderis siclos cum coccineo pallio. Igitur qui conveniunt nomina, perscrutari liquet quomodo duorum congruunt facta. Primus Achar, qui *anathema* interpretatur, regulam auream sublegit, secundus iste Achar regulam bene vivendi contempsit, regula, namque ad hoc adhibetur ut rectitudo servetur, Quisquis etenim regulam bene vivendi spernit, auream furto normam subtrahit. In sacra namque Scriptura aurum plerumque ad splendorem sapientiæ refertur. Hinc B. Gregorius: *Aurum, inquit, Deo offerimus, si in conspectu illius luce sapientiæ resplendemus*. Quod furari convincitur quisquis acceptum a Deo ingenium vertit in usum pravæ operationis. Ducentos quoque siclos idem Achar furatus dicitur, per quos gemina virtus

A charitatis non immerito figuratur. Centenarius namque perfectus est numerus, non tantum quia decade solidatur, quantum quia divinis voluminibus sacratus invenitur, sicut in Evangelio ubi legitur: *Aliud cecidit in terram bonam, et ortum fecit fructum centuplum*. Siclus namque ponderis species et omnia charitate ponderantur, sicut scriptum est: *In his duobus mandatis tota lex pendet et prophetæ*. Qui sicli bene argenti fuisse dicuntur: argentum quippe in divinis voluminibus ad eloquii claritatem refertur, teste Psalmista qui ait: *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum*. Verumtamen quia a reprobis charitas et animo et verbis contemnitur, merito Achar et verbis ut in argento, et mente ut in auro furtum fecisse narratur; in auro, sicut scriptum est: *Qui odit fratrem suum, homicida est; in argento, ut est illud: Qui dixerit fratri suo Fatue, reus erit gehennæ ignis*. Præterea quia sunt quidam qui non solum se fratribus impertiri nolunt, sed exteriora quoque denegant, idcirco Achar cum aurea regula, atque ducentis siclis argenti, coccineum quoque pallium abstulisse memoratur. Coccus etenim ignei coloris est, et charitas ardere perhibetur, sicut in Evangelio legitur: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum loqueretur in via, et aperiret nobis scripturas?* Quid igitur decernitis? Nonne videtis quia in omnibus in quibus circumsisus Achar peccavit, cucullatus Achar culpabilis invenitur? Auream regulam sublegit, quando adversus fratrem malevolentiam mente concepit, ducentos argenti siclos abstulit, in eo quod malevolentiam mente conceptam verborum indiciis patefecit: coccineum quoque pallium furim rapuit, quando jura hospitalitatis in usum vertit pravæ redargutionis. Si palingenesiam vel metempsychosim Pythagoræ stulte quis accipere vellet, animam circumcisi Achar corpori istius nullatenus inesse dubitaret. Curtavit ille furto rempublicam, rempublicam multo magis iste curtare voluit, quando accepto itinere, me remove tentavit. Sciet forsitan et ipse quantum damnum reipublicæ inferre voluit, cum postquam veni, quid utile egerim cognoverit. Amalec in via mihi occurrit, cœptumque iter intercludere voluit, cujus memoriam de terris se Dominus ablaturum comminando promisit. Amalec quippe *lambens populus* interpretatur, cui merito comparentur qui litterarum superficiem lingunt, et ad gustus dulcedinem non perveniunt: quos hypocritis comparandos nullus fidelis dubitat, quidum fide Deum quærunt, invenire non merentur, quos mundanæ litteraturæ scriptores servili conditioni deputant, ut est illud Juvenalis:

Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo.

Mirandum tamen est cur miserrimus inviderit bonum aliis, quod profuturum sibi noluit. Proh do-

(4) Videtur legendum *pollibus*, idque satis innuit locus subsequens ex Hieronymo, *si pes laxa pelle folleat*.

(5) Hic haud obscure designat Ekkheardum se-

niorem, qui in S. Galli scholis magisterium aliquando tenuit, postea decanus effectus, oblatam etiam abbatis dignitatem recusavit, non dignus certe tam mordaci et indecora reprehensione.

lor! diabolus imitatus est, qui bonum quod perdidit homini invidit. Humana facie tales belluina mente monstrantur, de quibus in Evangelio Dominus loquitur: *In vestimentis ovium veniunt, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Utinam vellet is de quo loquor mecum in conspectu vestro conversari, quorum prudentiam ab antiquo spectatam audio! Nota sunt mihi Achar furta, nota ficti monachi fraudulentia; quam mala incude spicula ejus producantur non ignoro, quam invalida manu jaculentur expertus sum. Noverit Horatium pro me minantem. In malos asperrimus parata tollo cornua qualis Sicambe spretus infido gener, aut acer hostis Bupalus. An si quis atro dente me petiverit, inultus ut flebo puer? Dares Siculum attentavit Entellum lascivus monachus Gunzonem Italicum.

Noverit incauto Entellus conanime lapsus,
Qua vi perculerit prostratum pene Dareta.

Causam querelæ audivistis, quid etiam contra studium litteratoriæ professionis hostis nescio aut hospes egerit oportet audiatis. Adveniens deferebam pene centum librorum volumina, arma scilicet pacis, quæ vertit invidus hostis in studium furoris; inter quæ erat Martiani in VII liberalibus disciplinis succincta veritas; quam contemnendam putant qui fabulæ solummodo delectationibus oblectantur, qui non integre capitur, si veritatis qualitas ignoratur. Deportabatur quoque Platonis in Timæo vix intellecta profunditas, Aristoteles in libro Peri Ermenias, aut nostris vix temporibus tentata aut non perspecta obscuritas, Ciceronis Aristotelisque non contemnenda Topicorum dignitas. In quibus aliisque cum me interrogandum putarem, nequaquam vilium rerum motu, sed desuper immissi impetus gravitate sollicitabar. Quis putaret se reprehendum in unius casus mutatione, cui Deus plura concesserit? Non putabam Achar furem vivere, neque transitum animarum secundum Pythagoram in diversa corpora fieri; quæ si reciperem, animam hominis corpori ipsius monachi inviderem. Sordibus qui fœdatus porcum ungit, fraudibus gaudens, merito anima vulpeculæ vivificatur. Ne putetis me odio loqui. Absit ut odio habeam quod humana effigies viventem hominem monstrat. Nam licet accidentem homini nequitiam odio habeam, diligo tamen substantiam, quamvis ipsa quoque malitia contra votum se possidentis mihi profuerit. Nam et multorum fraudes patefecit, teste Marone, qui ait:

Accipe nunc Danaum insidias et crimine ab uno
Disce omnes.

Atque multorum ignorantiam nudavit, apertissimo autem indicio se apud indoctos nutritum monstravit, qui pronuntiatione unius casus animi conceptiones deprehensas putavit. Sæpe audivimus vilia quæque ornatis dici verbis, econtra digna prolata vili sermone notari, veluti si nomen diaboli aureis litteris quis scribat, Dei autem atramento. Præterea quid de his hominibus dicendum est qui sine litteris vivunt? Nonne quidam acumine

A ingenii quibusdam litteratis præferuntur. Ulixes vigore ingenii omnibus qui Ilium oppugnare prælati sunt, adeo ut armis Achillis solus inventus sit dignus. Legimus quoque prudentiam Adæ, qua omnibus creaturis nomina imposuerit, non tamen quod grammaticam sciverit, nisi forte S. Galli monachus ita velit primum hominem creatum ut omnium scientiam noverit artium, quam peccando amiserit. Quod si ita est, omnes homines scientiam naturaliter omnium habemus artium; corruptum sed enim in primo homine arbitrium legimus, non scientiam artium interclusam: viderit qui potest; nos tamen in re dubia ne controversemur, vilium rerum quapropter controversiam pertinaci cucullato relinquamus, quem putabam velle stipulari a me fundamenta totius orationis: 1. Quomodo ita se habeant, ut neque vocales, neque semivocales, neque mutæ certis spatiis limitentur, sed confundi sic videantur, ut cuilibet stulto casu positæ potius quam ratione habeantur. 2. Cur digamma post Latinas acceptum litteras non post *v*, veluti *x*, sed post *c* collocetur. 3. Liberales disciplinæ secundum propriam vim an pro captu sese percipientium pernoscantur. Nam dubitant quidam utrum uti sunt præceptæ sint. 4. Donatus an Priscianus orationis partes ordinaverit. 5. Quis horum diffinitiones eisdem partibus et accidentibus eis dignius attribuerit: magnum siquidem laborem expenderunt antiqui in ordinandis et determinandis rebus.

De grammatica. Putat fortasse tumidus monachus grammaticam ceu vile quiddam cucullo suo contineri; non tamen ita est, semel tergum ejus aspexit, et festinans ut faciem ei cerneret, impactione pedis cecidit, et vix ad sessionis ejus partes pervenit, ex quo et superbit. Hæc femina aliter grammaticis, aliter Aristoteli cedit. Huic suadet per obliquos casus non posse nomina dici, illis etiam in obliquis posse nuncupari. Hæc figuratas elocutiones aliquando sic commemorat, ut cui gener subjici debeant ostendat. Multa præterea servat, in quibus stultorum temeritas errat. Habeant tamen hanc quibus contigit saltem in somnis vidisse Minervam, dummodo de ea quæ subsequitur nihil præsumant. Nam reluctatur et fugit, quibusdam etiam tergi visum negat. Quibus tamen se videntem præbet, non una eademque facie apparet. Alio etenim huic, alio illi vultu monstratur.

De dialectica. Quod ostenditur ex eo quod Aristoteli genus, speciem, differentiam, proprium et accidens, substistere denegavit, quæ Platoni subsistentia persuasit. Aristoteli an Platoni magis credendum putatis? Magna est utriusque auctoritas, quatenus vix audeat quis alterum alteri dignitate præferre. Hæc ita aliquando ambiguitate obfuscat, ut quæ res, cui generi subponi debeat difficile possit inveniri. Verbi gratia, si quis ita proponat: Cum omnia, quæcunque sunt, aut substantia aut accidens habeantur, quid de differentia dicendum est quæ neque substantia, neque accidens dici potest? Substantia dici nequit, quia non

prædicatur in eo quod quid sit. Accidens idcirco vocari non potest, quia substantiam informat. Quod enim substantiam constituit in substantia prædicatur. Est autem hæc tam subtilis prudentiæ, ut et VII modorum conclusionibus omnem pene logicen philosophiam concludi existimet. Quæ Aristoteli adeo obsecuta creditur, ut ei nutrix credatur. Scit sophistica stultos cavillatione decipere, monstrat tamen qualiter ipsa cavillatio possit evitari. Falsa veris quando vult sic farcinat, ut uno eodemque tempore, eodemque loco rite convenire videantur. Esse etiam et non esse arcana quadam ratione simul concurrere fingit. Propositionum suarum quadraturam eo modo dispositam autumat, quatenus obliquorum laterum recursus aliquando sine coactione redeat, aliquando coactione operiat. Huic non satis est ut dicatur malum esse quod est, sed quia bonum non est. Verba secundum se nomina esse putat. Nam et qui dicit auditum constituit, et qui audit quiescit, ipsaque non nisi in instanti tempore iudicat dici posse. Ubique se vertit ad singulos, ac veluti ludens venena mordacitatis, quæ venena monstrata cuti vitam non intercludunt. Quam bonus Deus, qui invidum cucullatum talibus privavit, quibus in fraudes possit valentior inveniri! Bene est. Caret enim maledicto, de quo per quemdam sapientem dicitur: *Qui sophisticè loquitur, Deo odibilis est*, etc. Grator itaque huic, quod hac macula caret, licet non sponte. Vellet forsitan miserior esse quam sit, sed bonitate Dei temperatur, neque intelligit. Sedens in conclavi monasterii cornutum se putat secundum proverbium Aristotelis quo ait:

Limax in suo conclavi cornupeta sibi videtur,
Seque putat cursu timidis contendere damis.

Uniolam tota cum vix expendere, quo cæna valeat sese impertire sodalis. Ne imputetis vitio quod sæpe idem repeto. Siquidem utor Juvenalis exemplo, quod de Crispino ait:

Ecce iterum Crispinus et est mihi sæpe vocandus
Ad partes.

Et Cicero in Verrinis sæpe Verrem repetit. Verumtamen quia in liberalibus disciplinis multa inquisitu digna reperiuntur, paucis ex grammatica et dialectica prælibatis, rhetoricæ potentiam breviter in medium deducere tentabo.

Eloquiis hæc se promittit solvere mentes
Quas velit, ut lætis convertere tristia possit
Tristibus, et doctæ medicari fame linguæ.

De rhetorica. Hujus materia tribus generibus divisa causam constitutionis informat. In hac multa inquisitu digna reperiuntur, aut quia nunc in usu non est, aut quia apud auctores diverso modo variabilis invenitur. Nam fuere quidam qui unum tantum genus hujus artis esse vellent; quidam, ut dixi, tria. Constitutiones vero plures tres esse voluerunt, cum partibus qualitatis. Pauci autem quatuor esse dixerunt. Totius artis summam multi quinquepartitam esse voluerunt. Verumtamen Cicero

A in duobus libris tantum de inventionem tractat. Causarum partes alii quatuor affirmant, Cicero vere duas addit, confirmationem videlicet et reprehensionem. In probabili quoque narratione, in qua ab aliis VII introducuntur, in quibus rei veritas solet inveniri, Cicero numerum variat, in quibus omnibus quanta necessitas inquisitionis habetur palam ostenditur. Hæc femina prudenti transgressionem a genere in genera, a constitutione in constitutionem transitum facit. Nam Virgilio cum de Turno loqueretur, a qualitate in finem transmeabilem motum permisit. Hæc in principio alterius vultus, alterius in medio, in extremo alterius se monstrare contendit. In progressu autem et in fine mutabilitates suas astutius prodit. Quæ loquens nunquam sine strepitu graditur, nisi forte aliquando tacens loqui videatur. Alumnam hanc Ciceronis nullus dubitaverit. Nam præsidio illius vallatus, conjuratores in rempublicam deprehendit. An aliud subvenit ei nisi hæc, quando Catilinam de senatu ejecit gravitate sermonum et sententiarum, quibus Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit? Hæc uno ducte diversos pingit colores, reditque ad proprium cabile quinquepartitis semitis, quatenus flexus viarum suarum brevi reductione colligat, circaque epilogum præsumptionem requirat. Excipit hanc quam sapientissimi regis sororem ferunt subtilitate vultus et sapientiæ dignitate. Dicunt Hebræi Salomonem minutis formatum corporis lineamentis. Quod ex verbis quoque filii ejus colligitur, quibus ait: *Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei*. Ex quo potest aliud colligi, in eo videlicet quod in tenui corpore Salomonis larga sapientia fuit, datur intelligi, quod in pingui vix queat subtilitas sapientiæ inveniri. Hinc Persius:

Nugaris cum tibi calve
Pinguis aqualicalus propenso sexquipedo exstet.

Stattius quoque virtutum corporis enumerans de Tideo inquit:

Major in exiguo regnavit corpore virtus.

Hæc quasi per digressionem, ad proposita recurram. Hanc ideo virginem corpore tenuem memoravi, quia abstracta a rebus corporeis in natura sui nulla corporalitate crassatur. Vindicat sibi quapropter collegium divinitatis, non tamen ut accidens haberi in Deo velit, sed substantiam. Unum namque in Trinitate personarum Patris, et Filii, et Spiritus sancti substantia est. Ergo Trinitas in unitate, et unitas in Trinitate substantia est. In creaturis quoque secundum philosophos potest numerus quoquo modo substantia videri, nisi forte neget quis numerum esse. Aiunt prudentes Unum et Est idem esse, ut tandiu sit aliquid quandiu unum est; et cum desierit unum esse, jam non sit. Est substantiam monstrat, atque idcirco a sapientibus substantivum vocatur. Ergo et Unum quod idem habet, quod est, substantiæ non irrationaliter deputari potest, quamvis numerus omni generi quantitatis assignetur. Hæc de quo loquer

Ita se in minoribus conformat, quatenus in majoribus mas velit haberi, ut jure quis eam Ceneas aut Tyresiam credat, id est utriusque sexus capacem. Præterea componit aliquando mirabile præstigium, quando sine judicio verborum aliquibus animi secreta pandit. Ex quo etiam stultus arguitur, qui in brevi sermone prudentiam sanæ mentis se deprehendere posse arbitratur.

Ecce iterum Crispinus et est mihi sæpe vocandus
Ad partes.

Hæc virago cuncta intra se eatenus contineri putat, ut recedens nihil post se relinquat. Quapropter cum tantæ dignitatis sit, gravatur præsumptione quorundam, quod de se plus quam oportet præsumant. Nam difficile est infinitum finito limitari. Quod qui conatur haud injuria insanus creditur. Siquidem multa huic insunt, quibus variabilis potentia difficiliter deprehenditur. Aliquando propriæ magnitudinis figuram sic supergreditur, ut gigantes quantitati similis æstimetur, Aliquando ita infra se decidit, ut pigmææ virginis non immerito assimilari possit. Tanto moderamine quandoque licet se cohæreret, quo nihil majus, nihil minus in ea possit inveniri. Porro si quando pertusa ad compitâ venit, dominam se haberi poposeit, ruris magistram, moderatricem siderum atque dispensatricem sonorum, suo putat parcere magisterio. Nam si Platonis Timæo creditur, mirabili hæc compositione mundi anima conformatur, de qua Virgilius :

Principio cœlem ac terras camposque liquentes,
Lucentemque globum lunæ, Titanique astra
Spiritus intus alit, totosque infusa per artus
Mens agitât molem, et magno se corpore miscet.

In hac quoque ut aliis multa egent inquisitione quæ stulti quasi inutilia et non necessaria contemnuunt. Debit tamen saltem ordo inquiri, cur a Boetio in primo loco quadrævii liberalium disciplinarum hæc posita sit, a Martiano autem secundo. Ideo forsitan nullus requirit quia aut casu hoc factum putat, aut Martianum in artibus nihil boni contulisse existimat. Meo tamen judicio utriusque divisionis æstimatio aut insano aut illiterato debetur. Sequitur hanc, quam præmissi, agrestis femina adeo masoulæ et infatigabilis virtutis, ut cœlo non ignota putetur, quæ in medio mundanarum rerum eo modo sibi statuit domicilium, ut media extremaque possideat, cui merito carnem illud Virgilii conveniat.

Ingrediturque solo et caput inter nubila condit.

Quo te metiatur solum et certis lineis dispartiat polum, quæ sine corpulentia corpus sibi assumit, longitudinem sine latitudine sibi inesse struit, quod neque in aranæ filo reperitur. Junctis longitudini et latitudini arcana quadam potentia altitudinem subtrahit; quod corporalibus incongruum videtur: sed sibi theoremata hæc digne deberi fatetur; linearum compositiones ita compaginat, ut aliquando rectis sibi angulis conveniant, aliquando obtusis, mistis

aliquando, sicque fit ut non æqua sibi semper mensura consocientur, sed dispari quantitate. Quondam etiam stantibus suppendieulares copulantur, et hæc non simpliciter. Possunt tamen inveniri quæ nullæ societate aliis copulari queant, non immerito alogas dicunt, quæ in qualitate, quantitate, sectione positioneque consistunt. Hæc planetarum circulos, sonarum gyros, zodiaci atque lactei connexionem circuli, propriis lineis complectitur, et quæcumque linearum ductis absolvuntur, suo juri attribuit. Patenter itaque monstratur quia sine hujus lineamentis nulla corporalis dimensio possit ostendi, quandoquidem qualiter corpus limitetur, incorporaliter ingenitæ sui potentia patefacere conetur. Non injuria quis hanc apostolorum dixerit: *In omnem terram exivit sonus eorum.* Procedit dehinc quæ Astrea vocatur, tanti acuminis femina, ut nunquam interpolatione noctis fuscetur, nunquam caliginem sentiat, nunquam nubium contractu furvescat; quæ cum sanctas animas ad cœlum evehit corporibus solutas, monet: uti despiciant quam densis tenebris tegerentur, donec corporibus inhæserunt. Eliæ non immerito quis contubernalem dixerit, cui currum ex innocuo perspicuoque ætheris elemento paravit. Lignæ siquidem curru sublatus dicitur; porro est ignis exurens, est solummodo splendens. Hæc quanto elatior terra est, tanto mortalibus minus cognita, quæ in solo domicilium possidens, quasdam planetarum miraculo coactu impellit, nunc eas præ se agens, modo retrogradari compellens, modo stationi connectens ipsumque domicilii sui circulum a luna secundum Platonem suavit, tertium Mercurii, Veneris quartam; Ciceroni vero et aliis longe aliter ordinis distantiam persuadendam putavit, ut secundus a luna Mercurii, tertius Veneris, quartus Solis, quintus Martii, sextus Jovis, septimus Saturni circus haberetur; quid igitur? Reprehendimus Platonem? Minime. Ciceronem ergo et alios? Absit. Hæc tanta rapiditate cœlestem spheram movet, quo et planetarum cursus cum ea rotet, et mirabili quadam ratione naturæ eorum occursum celeritatem ejus retardet. Mensem lunaris accensionis aliter constare, aliter peragrationsis zodiaci fatetur, eo modo quo XII menses lunaris accensionis XIII sint zodiactæ peragrationsis. Per hæc invenitur quomodo a Capricorno in Cancrum ascendendo pauciores dies explicet sol quam a Cancro in Capricornum descendendo. Oritur quoque magna inter philosophos de cœlestibus corporibus questio, utrum animata sint an inanimata; et Plato quidem non solum animata, sed et rationalia et immortalia putat. Aristoteles inanimata et immortalia. Ex quo secundum opinionem Platonis contrarium quiddam conficitur diffinitioni Porphyrii, qui differentias substantiales et divisivas affirmat generum, et constitivas specierum. Sed irrationalis et immortalis differentie secundum Platonem nullam speciem conformant. Licet Aristotelis opinio a Porphyrii diffinitione non dissentiat, Salomon tamen Platoni videtur favisse, ubi ait: *Oritur sol et occidit, ad locum suum revertitur: gyrat per meridiem et flectitur*

ad Aquilonem. Lustrans universa per circuitum vadit spiritus, et in circulos suos revertitur. Quæ sententia ita solvi potest; quod ideo sol spiritus dicatur, quia calore ejus omnia nascentia vivificantur et crescunt. Inde est quod quidam gentilium naturam hoc modo diffiniendam putarent: Natura est ignis artifex, quadam via vadens in res sensibiles procreandas; sed quia hoc non adeo probabile est. sententia Apostoli, cum in uno modo ecclesiastici doctores conveniunt, consideranda est, qua dicitur: *Scimus quia omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc.* Et paulo post: *Quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Nonne rectius in talibus deceret monachum occupari quæ ad eruditionem pertinent Christianæ religionis, quam inservire fraudibus? Vile putat in liberalibus studiis immorari, planetarum absidas, positionem, discursus per zodiacum, circularum inter se replicationem inquisitum ire nihili pendit. Saltem ea quæ in divinis libris ex ipsis artibus inveniuntur considerare deberet, ut est illud in divina historia, quando Josue soli et lunæ stationem indixit, utrum reliquæ quinque planetæ et intima mundi orbita stationi servierint, an proprios cursus servaverint. Quod si ita est diaphoniam passa est cœlestis illa harmoniæ suavitas, mutilatis duobus nervis, eo præsertim quo primum tetrachordum terminantur, et secundum auspiciam sumit. Si autem ultima sphaera simul cum planetis subsistit, superæ dulcedo musicæ conticuit. Forsitan inde est quod in Job legitur: *Concentum cœli quiescere quis facit?* In qua quæstione tot emergunt, ut Lerneus anguis Herculeis iterum viribus compensari videatur.

De musica. Verumtamen quia musicæ mentionem intuli, de inquisitu ejus pauca narrabo, quæ tanta dignitate viget, ut Deo assistere jure credatur. Cujus rei exempla ita se frequenter offerunt, ut modo dictu supervacua putentur. Hæc cum tanta majestate polleat, ut divino conspectui famuletur, in cœlestibus corporibus ita sibi monarchiam vindicat, quod in his jugiter concentum struat, et Pythagorici dignitatem silentii non amittat, eoque sit ut personet et taciturnitatis modum servet; sicque in circularum varietatibus sese moderatur, quatenus contra legem humanæ modulationis, juxta quorumdam opinionem laxioribus gyris acutos, brevibus graviore impertiatur sonos. Nascitur quoque perplexa quæstio in eo quod quinque planetæ aliquando solari radio impelluntur, quandoque stationi deputantur. Statio motu caret, sonus autem sine motu esse non potest: stantibus ergo aliquibus planetis, non integratur jugis harmoniæ concentus. Quapropter inquirendum est, quantum humanæ scientiæ conceditur quomodo cœlestes planetarum motus et impositam sibi legem continue servant sonoritatis, et injunctam sibi quandoque necessitatem nequaquam prætereant stationis, inter quæ de mundi etiam sphaera inquiritur utrum sonitu impellatur an silentio agitetur. Dicunt omne quod in motu est locum mutare, omne autem

corporale mutatione loci sonum efficere; cœlestis autem orbita locum non mutat, quatenus in sese rotatur, nullum ergo sua volubilitate sonum roddit, et tamen ingenti strepitu dicitur agitari, sicut paulo ante exemplo Job cœli concentum præmisi. Sed potest forsitan illud de planetis tantummodo accipi. De his tamen viderit quicumque ille est, quantum sibi divina gratia ministraverit, dummodo in terrestri cognitione sonoritatis aliquantulum mihi liceat immorari; in hac namque multa reperiuntur quæ frequenti indagine digna judicantur. In hac generaliter ipsius requirendæ sunt partes, quas Virgilius VII esse monstrat, inquit:

Obloquitur numerus septem discrimina vocum;

in cujus brevitate carminis totius harmoniæ gravitas continetur, Quæritur etiam in hac quid infinitate terminet vocum, quis motus sit audiendi, quot symphoniarum et quæ prima dici queat; qualiter Plato consonantiam dici putet, quæ voces stantes quæve sint mobiles, utrum insuper partientibus numeris consonantiæ possint reperiri; namque illud prætereundum videtur, utrum acumen et gravitas ex quibus voces consistunt in qualitate melius constare aut quantitate dicantur; continuæ autem disgregate voces harmoniæ melius conveniant, utrum omne judicium sonorum auribus dandum sit an rationi, ratio metrorum quantum in musica valeat, hemitonii diversitas qualiter constet, quomodo ex supradictis quindecim torporum varietas conformetur. Hæc strictim commemoravi, non quo artium prima ponerem, sed ut stultitiam indocti monachi reprehenderem, cui cum scientia artium abesset liberalium, maluit fraude grammaticellus videri, quam scientiam artium saltem extrinsecus adipisci. Est enim ars intrinsecus, est et extrinsecus. Infelix, quia intrinsecus fortasse artes acquirere non potuit, quare non saltem extrinsecus acquisivit? Esto, sapientem se putavit, num tandem quid alii sentirent inquirere debuit? In rebus enim diversorum hominum diversa est opinio. Inde est illud Terentii: *Quot homines, tot sententiæ.* De quo et Persius inquit:

Mille hominum species et rerum discolor usus.

Putat se fortasse omnia scire, quod summæ dementiæ nullus ignorat. Nescit in hoc quid Cicero dicat: *Unum vix pauci possunt, utrumque nemo.* Et Maro:

. . . Non omnia possumus omnes.

Contemnit testimonia gentilium scriptorum, saltem Apostoli sententiam ad memoriam reducat, qua dicitur: Alius judicat sic, alius sic; alius diem inter diem, alius omnem diem. Item: *Unusquisque in suo sensu abundat.* Nonne igitur debuit diligenter inquisivisse an saltem parva intelligentia Scripturarum mihi inesset? Nimia jactantia elatus est, ut inter suos sapiens videri posset, veluti Cinero poeticus inter suos ultra hominem videri voluit. Rana in limo non dubitat se magnitudini vaccæ comparari, eoque modo monachus uno casu vult doctus haberi;

sed dum sapiens videri voluit, stultum se monstravit, juxta illud Horatii :

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt,
Est fortasse is de quo loquor tantum grammaticus,
sed notum est non posse quemlibet unius liberalis
artis scientiam integre percipere, nisi studuerit omnibus
aliquam opellam dare, Cyclicæ namque dicuntur,
atque ita in se recurrunt, ut modo trium sonorum
connexæ reperiuntur; non enim Achar ille sub lege
positus, cujus anima secundum Ovidii dogma Achar iste
vivificatur, ad radicem montis stetit, aut vocem loquentis
Domini audivit; in eremo natus sub murmure crevit,
servatque adhuc anima ejus ferinum morem, quo in eremo
ille a Moyse decidit, et Josue non bene cohæsit. Ille in
activa vita persistere noluit, et ad contemplativam nequaquam
pervenit; in itinere ergo defecit ac tepidus subsistit.
Jam illum fortasse humani generis æmulus suo cauterio
inussit. Utinam aut calidus aut frigidus esset, nam
melius fuerat ei, secundum Apostolum, viam veritatis
non agnoscere, quam post agnitionem retrorsum converti!
Hortarer vos ad exhibendam huic opem medicinæ, sed
vereor inveteratus sit morbus :

Elleborum frustra cum jam cutis ægra tumebit.
Poscentes videas, venienti occurrere morbo.
PERSIUS.

Hæc vobis communicanda putavi, quibus et vanitatem
stulti monachi, et me non per omnia qualem putavit
cognoscatis. Nam sunt quidam stulti qui ad mensuram
sui alios metiri volunt, veluti miserimus iste qui
comparationes sui cum apusionibus laudaretur, nihil
alios æstimavit. Ergo in ipsa sui æstimatione deficit,
atque prudentium judicio tabescat, nisi palam monstraverit
qualem se in conclavi monasterii monstrare voluit. Nobis
tamen, quibus præcipitur ut pro inimicis oremus, procurandum
est quatenus divinis mandatis obsequamur. Dignum

quapropter putavi epilogum hujus epistolæ precibus
terminari.

Conditor omnipotens rerum, qui cuncta gubernas,
Quique soluta ligas, et sparsa reducis in æquum.
Nec sinis in solido positum dissolvier unquam.
Cui nihil quod pereat, nihil est quod sine fatiscat
Cuncta tibi vivunt, famulari cuncta laborant.
Nil sub te moritur, vitæ cum limina servas.
Quidquid adesse decet, nihil est quod constat ab-

[esse.

Da, Patre omnipotens, veniam, da, posco, regressum.]

Qui cecidere suo demersi crimine, cede
Consurgant tenero sub nomine fonte renati.
Non illos extrema dies transmittat averno.
B Portitor ille Charon limosam haud evehat unda.
Sors procul abscedat, Minois cesset et urna
Quos tribuit Christus medicabile pignus in unda.
Sentiat Ixion solitæ vertiginis ictum.
Saxa rotent alii, jecur hic increscat opimum
Vultur in rabiem, solvantur viscera siti
Vicina Eridani, cui non conceditur unda.
Ille cibos vacuis expectet hiatibus amplos
Quem furtale malum prohibet contingere mensas.
Cætera pœnarum vulgus gentile coarctent,
More rapit pecudum quod per diversa libido,
Dummodo qui sese Christi sub jure fatentur,
Effugiant laqueos inimicaque tela draconis,
Protecti clypeo et non deficiente lorica.
Inter quos si forte meam quis rodere vitam
Expetit, invidiæ maculis noxaque remota,
Evolet alta petens liber, tricasque refutet,
Seque Deo extremo socians examine lætus
Dextra petat, quo præclara jam laude beatus,
Gaudia percipiat lucrati pecunio nummi.
Euge feratque simul Domini sine fine beatum.

ANNO DOMINI DCCCCLXXIX.

RICHARDUS

ABBAS FLORIACENSIS

NOTITIA HISTORICA IN RICHARDUM.

Gall. Christ. tom. VIII, pag. 1546.)

Richardus, prius Patriciacensis cellæ præpositus, ut censet Mabillonius, Vulfardum factum episcopum
mox excepit. Percipiacum mansum a Guntrude matrona
anno 964 in gratiam Letaldi obtinuit. Huic Lotharius rex
tria dedit præcepta, quorum duo priora anno regni XIII,
indictione X; postremum anno XXI, Christi 974, forte post
alterum Floriaci in-

pendium: « Bis enim voracibus flammis, inquit Almo-
ininus, absumitur cœnokiū, secundo anno 974 flagrat
incendio. At procurante venerabili Dei cultore Richardo
in pristinum statum intra trium spatium annorum
revocatur. » Eodem Lotharii regis anno XXI. VI Idus
Septemb., indictione III, ab ineunte mense ducta,
Adelelmus miles nobilissimus sancto